

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Навчально-науковий інститут права

Кафедра приватного права

Затверджено

Науково-методична рада ДПУ,

від 16.03.2023 № 4

Голова НМР І.І. Шемелинець

**Робоча програма
навчальної дисципліни**
«Правнича риторика»
для підготовки здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня денної та заочної форми навчання
галузь знань 08 «Право»
спеціальність 081 «Право»
освітньо-професійна програма: «Правове регулювання публічних та
приватних відносин»

Статус дисципліни: обов'язкова

Ірпінь – 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Правнича риторика» укладена на основі освітньо-професійної програми «Правове регулювання публічних та приватних відносин» першого (бакалаврського) освітнього рівня спеціальності 081 «Право», затвердженої Вченою радою Університету 29.09.2022 року, протокол № 3.

Укладачі:

Л.О. Самілик, к.ю.н., доцент, доцент
кафедри приватного права

Т. В. Огнев'юк, к.ю.н., доцент кафедри
приватного права

Гарант освітньої програми

А.В. Гарбінська-Руденко, к.ю.н., доцент,
доцент кафедри публічного права

Робочу програму навчальної дисципліни розглянуто та схвалено кафедрою приватного права від 03.03.2023 р. № 15.

Завідувач кафедри

І.І. Чеховська, д.ю.н., професор

Розглянуто і схвалено вченою радою Навчально-наукового інституту права від 06.03.2023 р. № 10.

Голова вченої ради

В.В. Топчій, д.ю.н., професор

Завідувач
навчально-методичного відділу

Качур І.В. к.біол.н., доцент

Реєстраційний № _____

Зміст робочої програми навчальної дисципліни

1. Передмова.....	4
2. Опис навчальної дисципліни.....	5
2.1. Компетентності і результати навчання.....	5
2.2. Пререквізити та постреквізити.....	6
2.3. Структура навчальної дисципліни.....	7
3. Програма навчальної дисципліни.....	12
4. Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти.....	19
5. Засоби діагностики результатів навчання.....	23
6. Форми та питання поточного та підсумкового контролю.....	24
7. Рекомендована література.....	28
8. Лист моніторингу.....	30

1. ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Правнича риторика» належить до обов'язкових дисциплін при підготовці здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 081 «Право». Правнича риторика є навчальною дисципліною, за результатами вивчення якої у здобувачів формується система науково-теоретичних та практичних знань щодо базових понять та термінів, пов'язаних з риторикою, публічним мовленням, ораторським мистецтвом, мовленнєвим етикетом; основних закономірностей правничого публічного мовлення, ключових аспектів логіко-емоційної побудови промови; правил мовленнєвого етикету судової промови.

Метою навчальної дисципліни «Правнича риторика» є підготовка фахівців високого рівня кваліфікації, здатних за рахунок набутих теоретичних знань та практичних навичок творчо підходити до виконання своїх професійних обов'язків, впливати на співрозмовника за допомоги вмілого використання різноманітних ораторських прийомів; сприймати й відтворювати інформацію з використанням лексики і термінології свого фаху, вибору комунікативно виправданих мовних засобів; вміло поєднувати мовну культуру і право; вміння не тільки засвоювати знання, але й розв'язувати пошуково-творчі завдання, що сприятиме успішній професійній роботі у майбутній правничій діяльності.

Завдання навчальної дисципліни:

- навчити здобувачів застосовувати прийоми ефективної аргументації і мовного впливу;
- правильно будувати та виголошувати промови в суді;
- поглибити вивчення основ ефективної комунікації в правничій діяльності;
- навчити здобувачів аналізувати теоретичні положення, формулювати власні позиції;
- навчити здобувачів застосовувати вербальні і невербальні засоби спілкування;
- навчити здобувачів розвивати особистий ораторський стиль;
- демонструвати культуру ведення суперечки та ефективного доказування.

Методи навчання: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, метод проблемного викладу. Також використовуються продуктивні методи навчання, спрямовані на активізацію та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів: дискусії, бесіди, презентації, моделювання професійних ситуацій, робота в малих групах, круглі столи, кейс-стаді, індивідуальна дослідницька робота.

Організація поточного та підсумкового контролю знань

Контроль роботи здобувача вищої освіти є необхідним компонентом навчального процесу, який має на меті визначення реального рівня професійної підготовки здобувача, а також надання необхідних рекомендацій, які будуть сприяти подальшому розвитку його творчої особистості. Об'єктами контролю є отримані здобувачами знання у процесі засвоєння матеріалу дисципліни на лекціях, семінарських заняттях, диспутах та під час виконання індивідуальних завдань. Логічним завершенням процесу контролю є процедура оцінювання отриманих здобувачем знань. Підсумковий контроль передбачає складання здобувачами диференційованого заліку.

2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Показники	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС - 3		
Модулів - 2	Рік підготовки:	
Змістових модулів - 2	1-й	1-й
Загальна кількість годин – 90	Семестр	
	1-й	1-й
	Лекції	
	24 год.	4 год.
	Семінарські	
	20 год.	4 год.
	Лабораторні	
	-	-
	Самостійна робота	
	44 год.	80 год.
Індивід.-консультац. робота: 2 год.		
Форма семестрового контролю: диф.залик		

2.1. КОМПЕТЕНТНОСТІ І РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Компетентності	Результати навчання
ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.
ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.
ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.	6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.
ЗК9. Здатність працювати в команді.	9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.
СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.	10. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.
	11. Мати базові навички риторики.
	12. Донести до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.
	19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.
	22. Надавати консультації щодо можливих

	способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.
--	--

2.2.ПРЕРЕКВІЗИТИ ТА ПОСТРЕКВІЗИТИ

Пререквізитами вивчення даної навчальної дисципліни є базові теоретичні та прикладні дисципліни, а також сучасні правові дослідження у сфері застосування комунікації та ораторської майстерності, зокрема, дисципліни «Ділова українська мова», «Філософія», «Теорія держави і права», «Юридична психологія», «Римське приватне право».

Постреквізитами навчальної дисципліни є: «Цивільне процесуальне право України», «Кримінальне процесуальне право України», «Адміністративне процесуальне право України», «Судові та правоохоронні органи», «Основи юридичної клінічної практики» та інші.

2.3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Денна форма навчання

Академічні групи ПБ 22-1, ПБ 22-2, ПБ 22-3, ПБ 22-4, ПБ 22-5, ПБ 22-6

№ п/п	Змістові модулі	Кількість годин				
		Лекції (год.)	Семінари (практ.) заняття (год.)	Інд.-конс. робота під керівництвом викладача (год.)	СРС (год.)	Всього (год.)
МОДУЛЬ І						
Змістовий модуль 1. Історико-теоретичні аспекти правничої риторики – 1 кредит 30 год. (Теми 1-3)						
Т.1	Визначення поняття правничої риторики та основний понятійний апарат курсу	2	2	-	5	9
Т.2	Історія судового красномовства	4	2	-	6	12
Т.3	Теоретико-правові основи правничої риторики	2	2	-	5	9
Всього по модулю:		8	6	-	16	30
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40хв.)						
МОДУЛЬ ІІ						
Змістовий модуль 2. Судова риторика – 2 кредити 60 год. (Теми 4-9)						
Т.4	Мистецтво доказування в змагальному судовому процесі	4	2	-	5	11
Т.5	Підготовка до виступу в суді	2	4	2	4	12
Т.6	Інструменти промови	2	2	-	5	9
Т.7	Спонтанна промова в суді	2	2	-	5	9
Т.8	Етичне підґрунтя судових дебатів	4	2	-	4	10
Т.9	Помилки, які не варто допускати судовому оратору	2	2	-	5	9
Всього по модулю:		16	14	2	28	60
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40хв.)						
Форма підсумкового контролю – диф.залік						
Разом годин з курсу:		24	20	2	44	90

Заочна форма навчання
Академічна група ПБЗ 22-1

№ п/п	Змістові модулі	Кількість годин				
		Лекції (год.)	Семінари (практ.) заняття (год.)	Інд.-конс. робота під керівництвом викладача (год.)	СРС (год.)	Всього (год.)
МОДУЛЬ І						
Змістовий модуль 1. Історико-теоретичні аспекти правничої риторики – 1 кредит 30 год. (Теми 1-3)						
Т.1	Визначення поняття правничої риторики та основний понятійний апарат курсу	2	-	-	10	12
Т.2	Історія судового красномовства	-	-	-	10	10
Т.3	Теоретико-правові основи правничої риторики	-	-	-	8	8
Всього по модулю:		2	-	-	28	30
МОДУЛЬ ІІ						
Змістовий модуль 2. Судова риторика – 2 кредити 60 год. (Теми 4-9)						
Т.4	Мистецтво доказування в змагальному судовому процесі	2	-	-	10	12
Т.5	Підготовка до виступу в суді	-	2	2	8	12
Т.6	Інструменти промови	-	2	-	8	10
Т.7	Спонтанна промова в суді	-	-	-	8	8
Т.8	Етичне підґрунтя судових дебатів	-	-	-	10	10
Т.9	Помилки, які не варто допускати судовому оратору	-	-	-	8	8
Всього по модулю:		2	4	2	52	60
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40хв.)						
Форма підсумкового контролю – диф.залік						
Разом годин з курсу:		4	4	2	80	90

РЕЙТИНГ-ПЛАН

Денна форма навчання

Години	Тема	Форма заняття та діяльності	Результати навчання	Вага оцінки (кількість балів)
2	Т1. Визначення поняття правничої риторики та основний понятійний апарат курсу	Лекція	Мати базові навички риторики	0
2	Т1. Визначення поняття правничої риторики та основний понятійний апарат курсу	Семинар	Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю	3
4	Т 2. Історія судового красномовства	Лекція	Мати базові навички риторики	0
2	Т 2. Історія судового красномовства	Семинар	Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю	3
2	Т 3. Теоретико-правові основи правничої риторики	Лекція	Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів	0
2	Т 3. Теоретико-правові основи правничої риторики	Семинар	Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів	3
1	Т 1-3	Поточний модульний контроль 1	Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій	5
Усього за модулем 1				14
4	Т 4. Мистецтво доказування в змагальному судовому процесі	Лекція	Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло	0
2	Т 4. Мистецтво доказування в змагальному судовому процесі	Семинар	Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології	3
2	Т 5. Підготовка до виступу в суді	Лекція	Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях	0
4	Т 5. Підготовка до виступу в суді	Семинар	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему	6
2	Т 5. Підготовка до виступу в суді	Інд.робота	Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій	5
2	Т 6. Інструменти промови	Лекція	Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю	0
2	Т 6. Інструменти промови	Семинар	Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій	3
2	Т 7. Спонтанна промова в суді	Лекція	Доносити до респондента	0

			матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло	
2	Т 7. Спонтанна промова в суді	Семинар	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему	3
4	Т 8. Етичне підґрунтя судових дебатів	Лекція	Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло	0
2	Т 8. Етичне підґрунтя судових дебатів	Семинар	Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю	3
2	Т 9. Помилки, які не варто допускати судовому оратору	Лекція	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему	0
2	Т 9. Помилки, які не варто допускати судовому оратору	Семинар	Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин	3
1	Т 4-9	Поточний модульний контроль 2	Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій	5
	Усього за модулем 2			31
	Диференційований залік			50
	Комп'ютерне тестування на платформі дистанційного навчання ДПУ MOODLE			5
	Усього за курсом			100

Заочна форма навчання

Години	Тема	Форма заняття та діяльності	Результати навчання	Вага оцінки (кількість балів)
2	Т1. Визначення поняття правничої риторики та основний понятійний апарат курсу	Лекція	Мати базові навички риторики	0
Усього за модулем 1				0
4	Т 4. Мистецтво доказування в змагальному судовому процесі	Лекція	Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло	0
4	Т 5. Підготовка до виступу в суді	Семинар	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему	10
2	Т 5. Підготовка до виступу в суді	Інд.робота	Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій	10
2	Т 6. Інструменти промови	Семинар	Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій	10
1	Т 1-9	Поточний модульний контроль	Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій	20
Усього за модулем 2				50
Диференційований залік				50
Усього за курсом				100

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1

Змістовий модуль № 1.

Історико-теоретичні аспекти правничої риторики

Тема 1. Визначення поняття правничої риторики та основний понятійний апарат курсу

План лекційного заняття

1. Оратор та ораторське мистецтво.
2. Комунікативні якості дієвої промови.
3. Роль риторики у професійній діяльності правника.

План семінарського заняття

1. Поняття та сутність правничої риторики. Науковий характер правничої риторики. Система та значення правничої риторики.
2. Основні види ораторського мистецтва.
3. Якісні характеристики публічного мовлення. Вплив публічного мовлення на поведінку людини, його значення в юридичній діяльності.
4. Види публічних виступів.
5. Судове (юридичне) красномовство як різновид ораторського мистецтва.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти

1. Правнича риторика як наука та навчальна дисципліна.
2. Види риторики та сфери їх застосування.
3. Види красномовства і сфери його застосування.
4. Невербальний блок комунікації у риторичі.

Питання для самоконтролю

1. Оратор та ораторське мистецтво.
2. Основні види ораторського мистецтва.
3. Роль риторики у професійній діяльності правника.
4. Поняття та сутність правничої риторики. Науковий характер правничої риторики. Система та значення правничої риторики.
5. Комунікативні якості дієвої промови.
6. Якісні характеристики публічного мовлення. Вплив публічного мовлення на поведінку людини, його значення в юридичній діяльності.
7. Види публічних виступів.
8. Судове (юридичне) красномовство як різновид ораторського мистецтва.

Рекомендована література

[основна: 1, 2, 3, 4, 5; допоміжна: 3, 5, 7, 9, 12, 14; інформаційні ресурси: 1, 2, 4, 5; міжнародні видання: 1, 2, 3]

Тема 2. Історія судового красномовства

План лекційного заняття

1. Правнича риторика в Давній Греції.

2. Судове красномовство в Стародавньому Римі.
3. Мистецтво судової промови в епоху Середньовіччя, Відродження та Нового часу.
4. Становлення та розвиток правничої риторики в Україні.

План семінарського заняття

1. Виникнення і розвиток правничої риторики у Стародавній Греції.
2. Судове красномовство в Стародавньому Римі.
3. Мистецтво судової промови в епоху Середньовіччя, Відродження та Нового часу.
4. Періодизація розвитку правничої риторики в Україні.
5. Українські ритори XIX-XX століть.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти

1. Витоки риторики у культурі давніх цивілізацій.
2. Періоди у розвитку риторики.
3. Видатні візантійські ритори.
4. Стиль і жанри красномовства Київської Русі.
5. Видатні вітчизняні ритори (митрополит Іларіон, Кирило Туровський, Іван Вишенський, Григорій Сковорода).
6. Риторика в Києво-Могилянській академії (Інокентій Гізель, Лазар Баранович, Іоаникій Галятовський, Антоній Радивиловський, Стефан Яворський, Феофан Прокопович).

Питання для самоконтролю

1. Правнича риторика в Давній Греції.
2. Судове красномовство в Стародавньому Римі.
3. Мистецтво судової промови в епоху Середньовіччя, Відродження та Нового часу.
4. Становлення та розвиток правничої риторики в Україні.
5. Витоки риторики у культурі давніх цивілізацій.
6. Періоди у розвитку риторики.
7. Видатні візантійські ритори.
8. Стиль і жанри красномовства Київської Русі.
9. Видатні вітчизняні ритори (митрополит Іларіон, Кирило Туровський, Іван Вишенський, Григорій Сковорода).

Рекомендована література

[основна: 1, 2, 3, 4, 5; допоміжна: 1, 2, 4, 6, 8, 10, 13; інформаційні ресурси: 3, 4, 5, 6; міжнародні видання: 1, 3]

Тема 3. Теоретико-правові основи правничої риторики

План лекційного заняття

1. Об'єкт та предмет правничої риторики.
2. Закони риторики.
3. Методологічні підходи і принципи до вивчення правничої риторики.
4. Функції сучасної правничої риторики.

План семінарського заняття

1. Предмет та завдання правничої риторики як науки та навчальної дисципліни.
2. Основні поняття правничої риторики.

3. Зв'язок правничої риторики з іншими науками.
4. Закони риторики.
5. Функції сучасної правничої риторики.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти

1. Концептуальний закон.
2. Закон моделювання аудиторії.
3. Стратегічний закон.
4. Тактичний закон.
5. Мовленнєвий закон.
6. Закон ефективної комунікації.
7. Системно-аналітичний закон.

Питання для самоконтролю

1. Предмет та завдання правничої риторики як науки та навчальної дисципліни.
2. Об'єкт та предмет правничої риторики.
3. Закони риторики.
4. Методологічні підходи і принципи до вивчення правничої риторики.
5. Функції сучасної правничої риторики.
6. Основні поняття правничої риторики.
7. Зв'язок правничої риторики з іншими науками.

Рекомендована література

[основна: 1, 2, 3, 4, 5; допоміжна: 5, 8, 11, 14, 15; інформаційні ресурси: 1, 2, 4, 6; міжнародні видання: 1]

МОДУЛЬ 2

Змістовий модуль № 2.

Судова риторика

Тема 4. Мистецтво доказування в змагальному судовому процесі

План лекційного заняття

1. Засади і функції судової промови.
2. Процесуальний старт та види промов.
3. Адресати судової промови.
4. Особливості процесуального статусу прокурора та захисника при розгляді справ за участі суду присяжних.
5. Правило «здорового глузду» в судовій промові.

План семінарського заняття

1. Поняття судової риторики.
2. Виникнення судової риторики.
3. Судова промова та вимоги до неї.
4. Адресати судової промови.
5. Особливості процесуального статусу прокурора та захисника при розгляді справ.
6. Запитання-відповіді у процесі судочинства.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти

1. Стельові характеристики судової промови.

2. Пряме та непряме доказування.
3. Розмовні конструкції в судовій промові.
4. Правові вимоги до процесу доказування.

Питання для самоконтролю

1. Засади і функції судової промови.
2. Процесуальний старт та види промов.
3. Адресати судової промови.
4. Особливості процесуального статусу прокурора та захисника при розгляді справ за участі суду присяжних.
5. Правило «здорового глузду» в судовій промові.

Рекомендована література

[основна: 1, 2, 3, 4, 5; допоміжна: 3, 8, 9, 11, 14; інформаційні ресурси: 1, 2, 3, 4, 5, 6; міжнародні видання: 2]

Тема 5. Підготовка до виступу в суді

План лекційного заняття

1. Збирання та аналіз матеріалів для виступу в суді.
2. Обрання комунікаційної стратегії.
3. Логічна структура судової промови.
4. Підготовка письмових тез судової промови.

План семінарського заняття

1. Основні етапи підготовки тексту промови.
2. Види судових промов.
3. Характеристика судової аудиторії. Спілкування із судовою аудиторією.
4. Підготовка до промови. Робота над промовою.

Індивідуально-консультаційна робота

1. Підготувати доповідь на запропоновану тематику: «Психологічно-риторичні аспекти переконання», «Завдання судового промовця та комунікація з іншими учасниками справи», «Точність суджень в судовій промові».
2. Підготувати есе на тему: «Предмет справи як основа судової промови».
3. Схематично зобразити структуру судової промови.
4. Підготувати захисну промову адвоката по конкретній фабулі справи.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти

1. Поняття та елементи судової промови.
2. Пред'явлення доказів у судовій промові.

Питання для самоконтролю

1. Збирання та аналіз матеріалів для виступу в суді.
2. Обрання комунікаційної стратегії.
3. Логічна структура судової промови.
4. Підготовка письмових тез судової промови.

Рекомендована література

[основна: 1, 2, 3, 4, 5; допоміжна: 1-6, 8, 10; інформаційні ресурси: 4, 5, 6; міжнародні видання: 1]

Тема 6. Інструменти промови

План лекційного заняття

1. Переконливість судової промови.
2. Експресивність виступу в суді.
3. Раціональне в судовій промові.
4. Засоби емоційного впливу.
5. Техніка мовлення (дикція, сила голосу).
6. Антитеза як логічний прийом в судовій промові.

План семінарського заняття

1. Зміст, структура та основні вимоги до публічного виступу.
2. Вплив попередньої підготовки до промови. План промови. Вступ. Головна частина. Міркування. Закінчення виступу.
3. Зовнішня культура оратора.
4. Вербальні та невербальні засоби впливу на аудиторію.
5. Енергетика промови.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти

1. Редагування підготовленого тексту.
2. Фігури мовлення.
3. Методи запобігання хвилюванню під час виступу.
4. Рухи, поза, жести і міміка. Голос і темп мовлення. Вправи дихання. Артикуляція.
5. Вивчення надрукованих промов і тренування пам'яті.
6. Форми невербального впливу на аудиторію.

Питання для самоконтролю

1. Переконливість судової промови.
2. Експресивність виступу в суді.
3. Раціональне в судовій промові.
4. Засоби емоційного впливу.
5. Техніка мовлення (дикція, сила голосу).
6. Антитеза як логічний прийом в судовій промові.

Рекомендована література

[основна: 1, 2, 3, 4, 5; допоміжна: 2, 6, 8, 9, 12, 13, 15; інформаційні ресурси: 2, 4; міжнародні видання: 2]

Тема 7. Спонтанна промова в суді

План лекційного заняття

1. Основні принципи побудови відповіді на запитання процесуальних опонентів.
2. Специфіка усної промови.
3. Розмовні конструкції в судовій промові.
4. Роль пауз в спонтанній судовій промові. Імпровізація.

План семінарського заняття

1. Мистецтво відповідати на запитання.
2. Поняття змагальності сторін. Форма реалізації змагальності.
3. Правильне оперування поняттями у доведенні обставин справи.
4. Запитання, які зачіпають.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти

1. Повторення та недомовленість в судовій промові.
2. Загострення уваги в судовій промові.
3. Оцінка в промові кожного діяння.

Питання для самоконтролю

1. Основні принципи побудови відповіді на запитання процесуальних опонентів.
2. Специфіка усної промови.
3. Розмовні конструкції в судовій промові.
4. Роль пауз в спонтанній судовій промові. Імпровізація.
5. Мистецтво відповідати на запитання.
6. Поняття змагальності сторін. Форма реалізації змагальності.
7. Правильне оперування поняттями у доведенні обставин справи.
8. Запитання, які зачіпають.

Рекомендована література

[основна: 1, 2, 3, 4, 5; допоміжна: 5-9, 13, 14; інформаційні ресурси: 1, 2, 3, 4; міжнародні видання: 1, 3]

Тема 8. Етичне підґрунтя судових дебатів

План лекційного заняття

1. Культура мовленнєвої поведінки судового промовця.
2. Етика судового оратора.
3. Гумор та пафос в судових дебатах.
4. Канали впливу оратора на судову аудиторію.

План семінарського заняття

1. Поняття про судову етику.
2. Етичні норми полеміки.
3. Етичні основи судочинства.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти

1. Контакт з аудиторією. Врахування особливостей аудиторії.
2. Внутрішній діалог як спосіб впливу на судову аудиторію.
3. Уява як спосіб впливу на судову аудиторію.
4. Емоції як спосіб впливу на судову аудиторію.
5. Психотерапія як спосіб впливу на судову аудиторію.
6. Нестандартні вчинки як спосіб впливу на судову аудиторію.
7. Досвід як спосіб впливу на судову аудиторію.

Питання для самоконтролю

1. Культура мовленнєвої поведінки судового промовця.
2. Етика судового оратора.

3. Гумор та пафос в судових дебатах.
4. Канали впливу оратора на судову аудиторію.
5. Поняття про судову етику.
6. Етичні норми полеміки.
7. Етичні основи судочинства.

Рекомендована література

[основна: 1, 2, 3, 4, 5; допоміжна: 2, 3, 4, 6, 8, 9, 13, 15; інформаційні ресурси: 1, 2; міжнародні видання: 2]

Тема 9. Помилки, які не варто допускати судовому оратору

План лекційного заняття

1. Логічні помилки в промові.
2. Акцентологічні помилки судового оратора.
3. Argumentum ad Nominem або перехід на особистості в судовій промові.
4. Правила допустимості повторень в судовій промові.

План семінарського заняття

1. Логічні помилки в промові.
2. Акцентологічні помилки судового оратора.
3. Argumentum ad Nominem або перехід на особистості в судовій промові.
4. Правила допустимості повторень в судовій промові.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти

1. Агресивність та грубість у промові судового оратора.
2. Порухення логічної послідовності викладу у промовах судового оратора.
3. Неточне слововживання у промовах судового оратора та правові наслідки.

Питання для самоконтролю

1. Логічні помилки в промові.
2. Акцентологічні помилки судового оратора.
3. Argumentum ad Nominem або перехід на особистості в судовій промові.
4. Правила допустимості повторень в судовій промові.

Рекомендована література

[основна: 1, 2, 3, 4, 5; допоміжна: 9, 12, 13, 15; інформаційні ресурси: 3, 5, 6; міжнародні видання: 1, 3]

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Критерії оцінювання (денна форма навчання)

Розподіл балів, які здобувач вищої освіти може отримати на семінарському занятті, представлено в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Критерії оцінювання семінарського заняття

Критерії оцінювання	Кількість балів
Оцінюється робота здобувача, який у повному обсязі дав відповіді на всі питання. При цьому використовував актуальну наукову термінологію, належним чином обґрунтовував свої думки та зробив узагальнені підсумки	3
Оцінюється робота здобувача, який в основному розкрив зміст теоретичних питань. Проте, при висвітленні деяких питань не вистачало достатньої аргументації, допускалися при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки	2
Оцінюється робота здобувача, який дав фрагментарні відповіді на теоретичні питання (без аргументації й обґрунтування, підсумків), у відповідях присутні неточності та помилки або відповідь дана лише на окремі питання	1
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який дав неправильну відповідь на всі теоретичні питання, допустив істотні помилки, оперував неактуальною застарілою інформацією або відповіді на питання відсутні взагалі	0

Загальний розподіл балів, які здобувач вищої освіти може отримати в межах 100-бальної системи оцінювання, повинен включати обов'язкове комп'ютерне тестування на платформі дистанційного навчання ДПУ MOODLE (максимально до 5 балів).

Виконання самостійної роботи, як правило, оцінюється під час проведення контактної заняття у вигляді опитування в тому числі за питаннями, які виносяться на самостійну роботу.

Формою проміжного поточного контролю є контрольні роботи, які проводяться письмово.

Таблиця 4.2

Розподіл балів за різні види завдань в межах контрольної роботи

Вид завдання	Максимальна кількість балів за виконання
Теоретичні питання	2
Тестовий блок	3
Всього	5

Критерії оцінювання індивідуальної роботи

У робочій програмі до теми 5 зазначено форми виконання індивідуального завдання та пропонується орієнтовний перелік тем для його виконання.

Індивідуальна робота може виконуватись у формі доповіді (реферату, презентації). Структура доповіді передбачає актуальність проблематики; мету доповіді; методи та результати і висновки. Доповідь має супроводжуватись презентацією. Обсяг доповіді до 10 стор. тексту.

Індивідуальна робота може виконуватись у формі ситуаційного завдання. Розв'язок ситуаційного завдання передбачає вступну частину, де аналізується зміст завдання. Основну частину, де викладається алгоритм розв'язку завдання з обов'язковим

посиланням на норми законодавства та підзаконних нормативно-правових актів. Заключну, де обґрунтовується вирішення проблеми і пропонується розв'язок завдання.

Таблиця 4.3

Шкала оцінювання індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти

Кількість балів	Критерії оцінювання
5	Послідовність, логічність написання реферату, а також підготовка презентації та, відповідно, її захист, а також виокремлення з різних джерел основних положень, які структурно об'єднанні, проаналізовані та узагальнені висновками.
1-4	Послідовність, логічність написання реферату, але без презентації.
0	Не написано реферат та не зроблено презентацію по ньому.

Критерії оцінювання (заочна форма навчання)

Розподіл балів, які здобувач вищої освіти може отримати на семінарському занятті, представлено в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Критерії оцінювання семінарського заняття

Критерії оцінювання	Кількість балів
Оцінюється робота здобувача, який у повному обсязі дав відповіді на всі питання. При цьому використовував актуальну наукову термінологію, належним чином обґрунтовував свої думки та зробив узагальнені підсумки	8-10
Оцінюється робота здобувача, який в основному розкрив зміст теоретичних питань. Проте, при висвітленні деяких питань не вистачало достатньої аргументації, допускалися при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки	5-7
Оцінюється робота здобувача, який дав фрагментарні відповіді на теоретичні питання (без аргументації й обґрунтування, підсумків), у відповідях присутні неточності та помилки або відповідь дана лише на окремі питання	1-4
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який дав неправильну відповідь на всі теоретичні питання, допустив істотні помилки, оперував неактуальною застарілою інформацією або відповіді на питання відсутні взагалі	0

Загальний розподіл балів, які здобувач вищої освіти може отримати в межах 100-бальної системи оцінювання, повинен включати обов'язкове комп'ютерне тестування на платформі дистанційного навчання ДПУ MOODLE (максимально до 5 балів).

Виконання самостійної роботи, як правило, оцінюється під час проведення контактного заняття у вигляді опитування в тому числі за питаннями, які виносяться на самостійну роботу.

Формою проміжного поточного контролю є контрольні роботи, які проводяться письмово.

Таблиця 4.2

Розподіл балів за різні види завдань в межах контрольної роботи

Вид завдання	Максимальна кількість балів за виконання
Теоретичні питання	10
Тестовий блок	10
Всього	20

Критерії оцінювання індивідуальної роботи

У робочій програмі до теми 5 зазначено форми виконання індивідуального завдання та пропонується орієнтовний перелік тем для його виконання.

Індивідуальна робота може виконуватись у формі доповіді (реферату, презентації). Структура доповіді передбачає актуальність проблематики; мету доповіді; методи та результати і висновки. Доповідь має супроводжуватись презентацією. Обсяг доповіді до 10 стор. тексту.

Індивідуальна робота може виконуватись у формі ситуаційного завдання. Розв'язок ситуаційного завдання передбачає вступну частину, де аналізується зміст завдання. Основну частину, де викладається алгоритм розв'язку завдання з обов'язковим посиланням на норми законодавства та підзаконних нормативно-правових актів. Заключну, де обґрунтовується вирішення проблеми і пропонується розв'язок завдання.

Таблиця 4.3

Шкала оцінювання індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти

Кількість балів	Критерії оцінювання
6-10	Послідовність, логічність написання реферату, а також підготовка презентації та, відповідно, її захист, а також виокремлення з різних джерел основних положень, які структурно об'єднанні, проаналізовані та узагальнені висновками.
1-5	Послідовність, логічність написання реферату, але без презентації.
0	Не написано реферат та не зроблено презентацію по ньому.

Підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти здійснюється за результатами поточного контролю (від 0 до 50 балів) та диференційованого заліку (від 0 до 50 балів). Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є отримання не менше 25 балів за поточний контроль та 25 балів за підсумковий контроль у формі диференційованого заліку.

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання в національну шкалу та шкалу за системою ЄКТС здійснюється в такому порядку (табл.4.4):

Таблиця 4.4

Відповідність підсумкової рейтингової оцінки в балах оцінці за національною шкалою та шкалою ЄКТС

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
			Екзамен, курсова робота, практика	Залік
90-100	A	відмінно	відмінно	зараховано
80-89	B	дуже добре	добре	

70-79	C	добре			
60-69	D	задовільно		задовільно	
50-59	E	достатньо			
35-49	FX	незадовільно можливістю повторного складання	3	незадовільно	незараховано
0-34	F	незадовільно обов'язковим повторним вивченням курсу	3		

Результати складання диференційованих заліків оцінюються і вносяться у відомість обліку успішності здобувача вищої освіти, залікову книжку, індивідуальний навчальний план здобувача вищої освіти (крім «незадовільно» і «не зараховано»).

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

При вивченні навчальної дисципліни «Правнича риторика» використовуються наступні засоби оцінювання:

- диференційований залік;
- тести;
- комп'ютерне тестування на платформі MOODLE ДПУ;
- наскрізні проекти;
- командні проекти;
- виступ з промовою;
- судові дебати;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

6. ФОРМИ ТА ПИТАННЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль - контрольні заходи, які здійснюються впродовж модуля з метою оцінювання рівня навчальних досягнень здобувача вищої освіти. Основна мета поточного контролю - забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та здобувачами вищої освіти; перевірка готовності сприйняття здобувачами навчального матеріалу дисципліни, оцінювання досягнених ними програмних результатів навчання, управління їх навчальною мотивацією.

Форми поточного контролю (контрольних заходів):

- 1) модульні (а) контрольні(а) роботи(а);
- 2) письмові, усні опитування на семінарських заняттях;
- 3) есе за темою індивідуального завдання;
- 4) реферат, стаття за темою індивідуального завдання;
- 5) презентація за темою індивідуального завдання;
- 6) розв'язання індивідуальних задач;
- 7) тестування за темами;
- 8) проведення конференцій та круглих «столів».

В процесі поточного контролю оцінюється СРС над досліджуваним матеріалом: повнота виконання завдань, рівень засвоєння навчальних матеріалів та окремих розділів навчальної дисципліни, робота з додатковою літературою, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи тощо.

Семестровий модуль завершується модульною контрольною роботою (МКР). Модульні(а) контрольні(а) роботи(а) є обов'язковою формою поточного контролю. Модульна контрольна робота може виконуватися у письмовій або комп'ютерній формі.

Підсумковий контроль з навчальної дисципліни проводиться після завершення її вивчення з метою встановлення досягнення здобувачем вищої освіти заявлених результатів навчання і оцінювання рівня цих досягнень. Форма підсумкового контролю з дисципліни - диференційований залік.

6.1. Перелік питань до поточного контролю 1

1. Оратор та ораторське мистецтво.
2. Основні види ораторського мистецтва.
3. Роль риторики у професійній діяльності правника.
4. Поняття та сутність правничої риторики. Науковий характер правничої риторики. Система та значення правничої риторики.
5. Комунікативні якості дієвої промови.
6. Якісні характеристики публічного мовлення. Вплив публічного мовлення на поведінку людини, його значення в юридичній діяльності.
7. Види публічних виступів.
8. Судове (юридичне) красномовство як різновид ораторського мистецтва.
9. Правнича риторика в Давній Греції.
10. Судове красномовство в Стародавньому Римі.
11. Мистецтво судової промови в епоху Середньовіччя, Відродження та Нового часу.
12. Становлення та розвиток правничої риторики в Україні.
13. Періодизація розвитку правничої риторики в Україні.
14. Українські ритори XIX-XX століть.
15. Витоки риторики у культурі давніх цивілізацій.
16. Періоди у розвитку риторики.
17. Видатні візантійські ритори.
18. Стиль і жанри красномовства Київської Русі.

19. Видатні вітчизняні риторическі (митрополит Іларіон, Кирило Туровський, Іван Вишенський, Григорій Сковорода).

20. Риторика в Києво-Могилянській академії (Інокентій Гізель, Лазар Баранович, Іоаникій Галатовський, Антоній Радивилівський, Стефан Яворський, Феофан Прокопович).

21. Об'єкт та предмет правничої риторики.
22. Закони риторики.
23. Концептуальний закон.
24. Закон моделювання аудиторії.
25. Стратегічний закон.
26. Тактичний закон.
27. Мовленнєвий закон.
28. Закон ефективної комунікації.
29. Системно-аналітичний закон.
30. Методологічні підходи і принципи до вивчення правничої риторики.
31. Функції сучасної правничої риторики.
32. Предмет та завдання правничої риторики як науки та навчальної дисципліни.
33. Основні поняття правничої риторики.
34. Зв'язок правничої риторики з іншими науками.

6.2. Перелік питань до поточного контролю 2

1. Засади і функції судової промови.
2. Процесуальний старт та види промов.
3. Адресати судової промови.
4. Особливості процесуального статусу прокурора та захисника при розгляді справ за участі суду присяжних.
5. Правило «здорового глузду» в судовій промові.
6. Поняття судової риторики.
7. Виникнення судової риторики.
8. Судова промова та вимоги до неї.
9. Адресати судової промови.
10. Особливості процесуального статусу прокурора та захисника при розгляді справ.
11. Запитання-відповіді у процесі судочинства.
12. Стельові характеристики судової промови.
13. Пряме та непряме доказування.
14. Розмовні конструкції в судовій промові.
15. Правові вимоги до процесу доказування.
16. Збирання та аналіз матеріалів для виступу в суді.
17. Обрання комунікаційної стратегії.
18. Логічна структура судової промови.
19. Підготовка письмових тез судової промови.
20. Основні етапи підготовки тексту промови.
21. Види судових промов.
22. Характеристика судової аудиторії. Спілкування із судовою аудиторією.
23. Підготовка до промови. Робота над промовою.
24. Переконливість судової промови.
25. Експресивність виступу в суді.
26. Раціональне в судовій промові.

27. Засоби емоційного впливу.
28. Техніка мовлення (дикція, сила голосу).
29. Антитеза як логічний прийом в судовій промові.
30. Основні принципи побудови відповіді на запитання процесуальних опонентів.
31. Специфіка усної промови.
32. Розмовні конструкції в судовій промові.
33. Роль пауз в спонтанній судовій промові. Імпровізація.
34. Культура мовленнєвої поведінки судового промовця.
35. Етика судового оратора.
36. Гумор та пафос в судових дебатах.
37. Канали впливу оратора на судову аудиторію.
38. Логічні помилки в промові.
39. Акцентологічні помилки судового оратора.
40. Argumentum ad Nominem або перехід на особистості в судовій промові.
41. Правила допустимості повторень в судовій промові.

6.3. Перелік питань до підсумкового контролю

1. Оратор та ораторське мистецтво.
2. Основні види ораторського мистецтва.
3. Роль риторики у професійній діяльності правника.
4. Поняття та сутність правничої риторики. Науковий характер правничої риторики. Система та значення правничої риторики.
5. Комунікативні якості дієвої промови.
6. Якісні характеристики публічного мовлення. Вплив публічного мовлення на поведінку людини, його значення в юридичній діяльності.
7. Види публічних виступів.
8. Судове (юридичне) красномовство як різновид ораторського мистецтва.
9. Правнича риторика в Давній Греції.
10. Судове красномовство в Стародавньому Римі.
11. Мистецтво судової промови в епоху Середньовіччя, Відродження та Нового часу.
12. Становлення та розвиток правничої риторики в Україні.
13. Періодизація розвитку правничої риторики в Україні.
14. Українські ритори XIX-XX століть.
15. Об'єкт та предмет правничої риторики.
16. Закони риторики.
17. Методологічні підходи і принципи до вивчення правничої риторики.
18. Функції сучасної правничої риторики.
19. Предмет та завдання правничої риторики як науки та навчальної дисципліни.
20. Основні поняття правничої риторики.
21. Зв'язок правничої риторики з іншими науками.
22. Засади і функції судової промови.
23. Процесуальний старт та види промов.
24. Адресати судової промови.
25. Особливості процесуального статусу прокурора та захисника при розгляді справ за участі суду присяжних.
26. Правило «здорового глузду» в судовій промові.
27. Поняття судової риторики.
28. Виникнення судової риторики.
29. Судова промова та вимоги до неї.

30. Адресати судової промови.
31. Особливості процесуального статусу прокурора та захисника при розгляді справ.
32. Запитання-відповіді у процесі судочинства.
33. Стильові характеристики судової промови.
34. Пряме та непряме доказування.
35. Розмовні конструкції в судовій промові.
36. Правові вимоги до процесу доказування.
37. Збирання та аналіз матеріалів для виступу в суді.
38. Обрання комунікаційної стратегії.
39. Логічна структура судової промови.
40. Підготовка письмових тез судової промови.
41. Основні етапи підготовки тексту промови.
42. Види судових промов.
43. Характеристика судової аудиторії. Спілкування із судовою аудиторією.
44. Підготовка до промови. Робота над промовою.
45. Переконливість судової промови.
46. Експресивність виступу в суді.
47. Раціональне в судовій промові.
48. Засоби емоційного впливу.
49. Техніка мовлення (дикція, сила голосу).
50. Антитеза як логічний прийом в судовій промові.
51. Основні принципи побудови відповіді на запитання процесуальних опонентів.
52. Специфіка усної промови.
53. Розмовні конструкції в судовій промові.
54. Роль пауз в спонтанній судовій промові. Імпровізація.
55. Культура мовленнєвої поведінки судового промовця.
56. Етика судового оратора.
57. Гумор та пафос в судових дебатах.
58. Канали впливу оратора на судову аудиторію.
59. Логічні помилки в промові.
60. Акцентологічні помилки судового оратора.
61. Argumentum ad Nominem або перехід на особистості в судовій промові.
62. Правила допустимості повторень в судовій промові.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Мистецтво судових дебатів: навчальний посібник / О.Олійник. Київ: Кондор, 2021. 258 с.
2. Риторика: навчальний посібник / Г.С. Онуфрієнко. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 625 с.
3. Риторика: навчальний посібник / В.А. Ницета. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 220 с.
4. Риторика: навчальний посібник / упор. Т.К. Ісаєнко, А.В. Лисенко. Полтава: ПолтНТУ, 2019. 247с.
5. Судова риторика: навчальний посібник / В.В. Молдаван. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 496 с.

Допоміжна

1. Безпаленко А. Семантика слова у дзеркалі теорії множин: кола Ейлера. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 35. Том 1. С. 104–111.
2. Білавич Г. Основи риторики і красномовства. Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2020. 211 с
3. Борг Джеймс. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Харків : Фабула, 2019. 304 с.
4. Дубчак О. Чути українською. Київ : Віхола, 2020. 192 с
5. Колінько М. В. Міжкультурна комунікація: топологічний вимір: монографія. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 344 с.
6. Колінько М.В. Риторика для політологів: навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти. Київ : ФОП Халіков Р.Х., 2022. 127 с.
7. Кони А. Ф. Судебные речи. Т.1 Харків: Фоліо, 2018. 652 с.
8. Костусяк Н. М. Академічна риторика: навч. посібник. Луцьк: Надтир'я, 2021. 127 с.
9. Красницька О. В. Основи ораторського мистецтва та риторичної комунікації : практикум / Нац. ун-т оборони України ім. Івана Черняховського, каф. сусп. наук. Київ : Компринт, 2019. 109 с.
10. Маложон О. І. Судове красномовство: навички оратора. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. № 1. С. 19–22.
11. Мацько О. М. Практична риторика : навч. посібник / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2019. 239 с.
12. Плевако Ф. Н. Судебные речи / Київ: Центр начальної літератури, 2020. 210 с.
13. Сергеич П. Искусство речи на суде / Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 416 с.
14. Сковронський Д. М. Римський період становлення судової риторики. Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 1. С. 30–32.
15. Сковронська І.Ю. Риторична майстерність учасників судового процесу. Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 1. С. 27-29.

Інформаційні ресурси Інтернет

1. Інформаційно-аналітичний центр "ЛІГА". URL: <http://www.ligazakon.ua>.
2. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: zakon.rada.gov.ua.
3. Офіційний портал Судової влади України. URL: <https://court.gov.ua/>.
4. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>.
5. Сервіс для пошуку наукових джерел Google Scholar. URL: <https://scholar.google.com.ua>.

6. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.

Міжнародні видання

1. Corbet P.J. E. Classical Rhetoric for the Modern Student / Edward P.J. Corbett, Robert J. Connors. Oxford University Press, 2018. 578 p.
2. Iversen L. L. Controversial Issues and the Rhetoric of Common Values. MF Norwegian School of Theology, Religion and Society. Oslo, Norway, 2020. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mPQ6jUDs9W0J:https://www.mdpi.com/2077-1444/11/10/528/pdf+&cd=2&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-b-d>.
3. Kostusiak N., Shulska N., Kozlova T., Lynnyk Y., Slashchuk A., Musiichuk T. Features of Public Communication: Rhetorical Skill and Language Manipulation. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research, 2022. Vol. 12, Issue 2, Spec. Issue XXIX. P. 208–213. URL : http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120229/papers/A_36.pdf.

